

16. Shiller R. Rational Expectations and the Dynamic Structure of Macroeconomic Models: A Critical Review. / R. Shiller. - Journal of Monetary Economics, 4, 1978.
17. Taylor M.P. Real Exchange Rates and Macroeconomic Activity. / M. Taylor. - Journal of Economic Literature, 33, 1995.

Ключові слова: валютний курс, девальвація, еластичність, торговий баланс, сукупний попит, непокритий паритет відсоткових ставок, фіксовані ціни.

Ключевые слова: валютный курс, девальвация, эластичность, торговый баланс, совокупный спрос, непокрытый паритет процентных ставок, фиксированные цены.

Key words: exchange rate, devaluation, elasticity, trade balance, aggregate demand, uncovered interest rate parity, fix-price.

УДК 347.78

Бутенко А. А., аспірант ПДТУ,
начальник Приморського відділення
Маріупольської дирекції НАСК «Оранта»

ПРОЦЕСИ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ ТА ЇХ ВПЛИВ НА СТАН РИНКУ СТРАХОВИХ ПОСЛУГ

Бутенко А. А. Процеси глобалізації та їх вплив на стан ринку страхових послуг. У статті проаналізовано тенденції, що характеризують стан ринку страхування та впливу на нього процесів глобалізації.

Бутенко А. А. Процессы глобализации и их влияние на состояние рынка страховых услуг. В статье проанализированы тенденции, которые характеризуют состояние рынка страхования и влияния на него процессов глобализации.

Butenko A. The processes of globalization and their impact on the insurance market. This article analyzes the trends that characterize the state of the insurance market and the influence that globalization processes have on the insurance market.

Постановка проблеми. Однієї з найбільш вагомих та впливових на ринок страхування тенденцій безумовно є глобалізація, як процес, що приводить до того, що економічна активність страхових компаній долає національні й географічні кордони. Фінансовий капітал стає найбільш глобалізованим економічним ресурсом, коли темпи його руху значно перевищують динаміку світового виробництва і торгівлі. Безпрецедентна міжнародна мобільність фінансових інструментів, їх інноваційний характер за умов лібералізації, з одного боку, обумовлює глобалізацію фінансових ринків, що функціонують у все більш уніфікованому висококонкурентному середовищі. Це надає нові можливості ефективного використання фінансових ресурсів, сприяє загальному економічному прогресу. З іншого боку, посилюється вплив деструктивних чинників, пов'язаних із глобальними спекулятивними операціями, загрозливо збільшується розрив між фінансовим і реальним секторами світової економіки, регіональна фінансова нестабільність провокує економічні кризи глобального характеру.

Глобалізація ринку страхових послуг відбувається в умовах: загострення конкуренції між найкрупнішими транснаціональними страховиками; появи нових видів страхування і перестрахування; злиття страхового, банківського і фінансового капіталів; початку процесу формування всеохоплюючого і ефективного міжнародного страхового законодавства; адаптації національних ринків до нового режиму міжнародної торгівлі страховими послугами.

Аналіз останніх досліджень і публікацій: Серед наукових праць, в яких досліджуються теоретичні основи фінансової глобалізації і, зокрема, - глобалізації у сфері страхових послуг слід відзначити роботи таких зарубіжних вчених як Р.Меркін, А.Монті, Дж.Оріні, Дж.Батлер, Дж.Більхопт, Д.Бланд, К.Бурроу, Л.Гератеволь, В.Гейльман, Дж.Діксон, Г.Леві, А.Манес, Р.Мер, Х.Скіпер, Д.Фарні, Д.Хемптон. Вагомий внесок у розробку фундаментальних питань страхування в умовах глобалізації зробили російські вчені Т.Верькіна, Є.Дюжиков, Е.Гребенщиков, Ю.Журавльов, В.Ідельсон, Є.Коломін, В.Коньшін, Л.Лунц, Л.Мотильов, А.Плешков, В.Райхер, Л.Рейтман, Ю.Сплетухов, В.Сухов, К.Турбіна, В.Шахов, та ін.

Ключові питання розвитку світового та вітчизняного ринку страхування досліджували українські вчені В.Базилевич, К.Базилевич, К.Воблий, Н.Внукова, Т.Говорушко, Д.Граве, В.Грушко, О.Залетов, О.Заруба, М.Клапиков, В.Малько, С.Осадець, А.Таркуцяк, Я.Шумелда. Важливо, що проблеми інтернаціоналізації і глобалізації страхового ринку ставились і вирішувались у контексті фундаментальних досліджень процесів економічної глобалізації українських науковців Л.Антонюк, О.Білоруса, А.Гальчинського, В.Геєця, Б.Губського, Ю.Козака, О.Курило, Д.Лук'яненка, З.Луцишин, Ю.Макогона, О.Мозгового, Є.Панченка, Ю.Пахомова, О.Плотнікова, А.Поручника, В.Рокочої, А.Румянцева, Є.Савельєва, В.Сіденко, С.Сіденко, О.Сохацької, А.Філіпенка, І.Школи та ін.

Мета статті - проаналізувати стан глобалізаційних процесів, що супроводжують ринок страхових послуг. Загалом, необхідність вирішення існуючих проблем світового ринку страхування, його рушійних сил і тенденцій є очевидною у теоретичному і практичному плані.

Виклад основного матеріалу. Об'єктивною реальністю кінця XX - початку XXI століття стала глобалізація світової економіки, що не оминуло і систему страхових відносин. Суть, механізм та наслідки цього процесу до кінця не вивчені і викликають діаметрально протилежні погляди. Одні вважають, що глобалізація - динамічний процес формування економічного та політичного неоліберального ринкового правопорядку. Інші, навпаки, вважають що вона несе хаос і може обернутися світовим хаосом. Без сумніву, «глобалізація - це найвища на даний момент фаза інтернаціоналізації (інтеграції) економіки й політики, а в зародковому стані - і культури».

Сьогодні світ перетворився у глобальну економічну систему, в якій практично не залишилося можливостей для сповідування стихійних ринкових відносин між державами. Виник глобально функціонуючий світовий виробничо-господарський механізм, складовими якого стали окремі національні економіки. На очах одного покоління відбуваються ущільнення простору і часу в глобальних масштабах, взаємне зближення країн, народів, регіонів. Під впливом глобалізації розширюється лібералізація соціально-політичної сфери, удосконалюються ринкові відносини в економіці, трансформується виробництво і ринок робочої сили, здійснюється технологічне оновлення в засобах масової інформації. Такі явища не оминають і Україну. Головне завдання полягає в тому, щоб своєчасно виявити зміни та виробити рішення, які дозволять використати переваги глобалізації світової економіки. Але необхідно зробити виважені кроки у напрямку глобалізації економічних відносин.

Глобалізація страхових відносин є процесом стирання законодавчих та економічних бар'єрів між національними страховими ринками, що відбувається під впливом змін у світовій економіці, і має на меті формування глобального страхового простору. Це явище красномовно виражається у таких процесах: концентрація страхового й перестрахового капіталу; зрощення банківського та страхового капіталу; концентрація на ринку страхових посередників; концентрація споживачів страхових послуг; зміна попиту на «масові» страхові послуги, активізація участі страховиків у пенсійному страхуванні; розширення сфери використання приватного комерційного страхування; зміни традиційних форм і видів страхових послуг, які ведуть до зрощення страхових й

фінансових послуг; зміна ринкового середовища в умовах повної комп'ютеризації споживачів страхових послуг;

Інтенсивна глобалізація світового страхового простору настійно вимагає від національних страхових ринків адаптації до нового режиму міжнародної торгівлі страховими послугами, який визначається процесами лібералізації системи страхового нагляду й дерегулювання страхових ринків. Сьогодні важливим завданням є оцінка причин, форм й тенденцій глобалізації страхового середовища, що дозволить оптимально сформувати напрями розвитку страхового ринку в Україні.

Архітектура світового страхового ринку нестійка і піддається значним потрясінням не лише для страхових ринків периферії, але й для центру, тому що світова страхова сфера перетворюється в єдину систему і обвал однієї з ланок тяжко відображається на інших. Таким чином, на сьогоднішній день можна виділити центропериферійну будову світового страхового ринку. Його системоутворююче ядро - центр - становлять високо розвинуті страхові ринки США, Канади, країн Західної Європи, Японії, а периферію - страхові ринки країн, що перебувають на різних щаблях свого економічного розвитку, тобто "опинилися на траєкторії так званого доганяючого розвитку".

Найрозвинутішою країною відносно ринку страхових послуг є США, частка якої є в світовому ринку якого становить 48,68%; далі ідуть Японія (11,25%), Німеччина (10,19%) та Великобританія (5,93%). Щорічно страхові організації акумулюють у вигляді страхових платежів 7-12% ВВП своїх країн; обсяги страхових премій у перерахунку на душу населення для країн ЄС, США та Японії досягають від 1,5 до 4 тис. дол. США.

До числа країн, страхові ринки яких є «доганяючими центр» та входять до периферії світового страхового ринку, відноситься і Україна.

Становище доганяючого розвитку зовсім не значить, що периферія наближається до центра, а навпаки, це ситуація, коли периферія повинна постійно наздоганяти центр, оскільки він задає технічні, соціально-економічні, організаційні й управлінські стандарти, на основі яких формується світовий страховий ринок, його порядок, умови та правила гри.

Світовий страховий ринок сформований на основі інтеграції страхових ринків високо розвинутих країн світу, підштовхує менш розвинуті національні страхові ринки до адаптації місцевих стандартів до міжнародних. Щоб освоїти такі стандарти, необхідно створити відповідні інститути та механізми, а це не просто, бо пряме запозичення чужого досвіду неможливе. Чуже середовище їх відштовхує, вимагаючи створювати інститути і механізми, які одночасно відповідають вимогам часу й враховують традиції національного страхового ринку.

В останні роки глобалізація страхових відносин проявляється більш чіткою. Постає питання - зближуються чи віддаляються один від одного розвинуті страхові ринки й страхові ринки, що розвиваються.

Загострення кризових ситуацій, пов'язаних з проблемами глобалізації страхових відносин, висувають на перший план проблему регулювання стихійних процесів з метою адаптації суб'єктів страхових відносин до нових умов існування й діяльності. Визначальне значення набувають сили, що спроможні контролювати стихійні процеси й вносити в них елементи впорядкованості та цілеспрямованості. Стихійні процеси глобалізації не перетворюють світову економіку в інтегральне ціле, а навпаки посилюють її диспропорції. Посилюється контраст між високо розвинутим центром й периферією. Створена архітектоніка світової страхової системи є нестабільною і потенційно генерує потрясіння не лише для страхових ринків периферії, але й для центра, тому що світова страхова система перетворилася в єдину систему, а знищення однієї з її ланок впливає на інші.

У той же час події останніх років засвідчують, що існуючих інструментів регулювання світового страхового ринку недостатньо. Існують пропозиції про створення локальних «страхових зон». Висувають навіть сміливі ідеї про створення єдиної світової страхової системи. Але усі ці пропозиції зустрічають спротив спеціалістів, оскільки інтеграція страхової системи передбачає високий рівень інтеграції в суміжних сферах

соціально-економічного й політичного життя, тоді як в умовах гострої конкуренції на світовому ринку основних страхових центрів - Північної Америки, Західної Європи й Південно-Східної Азії - реальні процеси інтеграції ідуть по лінії створення регіональних страхових блоків, в контексті «формування макрорегіональних просторів на фоні геоекономічного розмежування світу».

Широкомасштабне й активне включення страхового ринку України у процес глобалізації страхових відносин проходитиме поступово й вибірково. Великі зусилля знадобляться для адаптації національних страхових продуктів до вимог світового ринку, підвищення їх параметрів до конкурентоспроможного рівня. Підвищення міжнародної конкурентоспроможності вітчизняних страхових продуктів - основа включення страхового ринку України в процес глобалізації страхових відносин.

Світовий ринок страхування охоплює усю сукупність міжнародних страхових операцій. В круговому потоці страхових операцій на світовому страховому ринку зустрічаються два головні типи страхових каналів - пряме страхування, при якому страхова послуга переміщається від страховика до страхувальника, і непряме страхування, при якому страхова послуга від страховика до страхувальника переміщується через систему страхових посередників.

Страховий ринок України виник з проголошенням незалежності країни і водночас відчув на собі всю жорсткість і безкомпромісність міжнародної страхової системи. Входження цього сектора національної економіки у світове господарство є актуальним і в той же час проблематичним, оскільки воно обумовлене великою кількістю об'єктивних і суб'єктивних факторів. Найбільшою проблемою стало його формування при відсутності історичних коренів та відірваності української страхової системи радянського періоду від світових страхових ринків.

Поки що рано говорити про завершення формування страхового ринку України, оскільки процес його формування супроводжувався кризовими явищами, що виявилися на етапі ринкової трансформації економіки України. Ситуація, що склалася у страховій галузі в Україні, визначається двома групами факторів - як тими, що гальмують розвиток страхової справи, так і тими, що стимулюють її розвиток. Завданням державних органів на цьому етапі - виявити всі фактори, які стимулюють розвиток страхового ринку, реалізувати їхній потенціал та послабити вплив факторів, що гальмують цей процес.

До факторів, що уповільнюють розвиток страхового ринку, відносимо: відсутність чіткої цілеспрямованої державної політики в сфері розвитку страхування; фінансово-економічну нестабільність в країні; недосконалість страхового законодавства; низьку страхову культуру населення; слабкість податкових стимулів; відсутність надійних схем інвестування.

Успішний розвиток інтеграційних процесів на національному страховому ринку, на наш погляд, буде залежати від: сталості фінансового середовища господарюючих суб'єктів та населення - потенційних страхувальників; формування фінансово стійких страхових організацій; активізації ролі держави і її органів в зміцненні та розвитку страхового ринку; формування державних пріоритетів у розвитку національного страхового ринку; розвитку законодавчої бази страхування; використання сучасних методів в управлінні страховими організаціями.

Висновки. Оскільки обмеження глобалізації є нереальним, єдино правильним варіантом дій в цих умовах є вироблення нових підходів до регулювання процесів на національному страховому ринку і формування ефективних моделей управління страховими відносинами в Україні. З огляду на це, треба: визначити основні параметри й тенденції розвитку сучасного світового страхового простору та місце страхового ринку України в ньому; сформувати систему інструментів економічного регулювання, які б оперативно реагували на ймовірні суттєві зміни в умовах страхової діяльності; забезпечити поступове звуження сфери використання фіскальних механізмів регулювання страхових відносин за рахунок максимального зниження податкового навантаження на

фінансові результати діяльності страховиків на основі запровадження принципів оподаткування в галузі страхування в країнах Європейського Союзу; адаптувати понятійний інструментарій національного страхового права до понятійного апарату міжнародних угод, що регулюють торгівлю страховими послугами в умовах глобалізації світового страхового ринку; адаптувати класифікацію видів страхової діяльності, правила формування страхових резервів та їх інвестування до вимог глобального страхового ринку; продовжити роботу з удосконалення системи й структури управління інститутами національного страхового ринку, вивчити причини, форми і досвід зрощення фінансового, банківського та страхового капіталу.

Список використаних джерел:

1. Залєтов Олександр Страховий ринок. Проблеми міжнародної інтеграції./ Україна-BUSINESS.- 22-29 листопада 2000р.-№47 (496). - С. 7.
2. Иванов Н. Глобализация и проблемы оптимальной стратегии развития./МЭиМО.-2000. - №2. - С.15. (Naisbit J. Global Paradox N.Y.,1994.-p11.)
3. Клапків М. "Нова економіка" у страхуванні.// Вісник ТАНГ. - 2002.- №8-2. - С.48.
4. Плиса В.И. Интеграция страхового рынка Украины у світовий страховий простір.//Фінанси України. - 2002. -№7. - С.103.
5. Подписание документов о едином страховом рынке. /Бизнес.- 19 января 2004 г.- №3 (574). - С. 41.

Ключові слова: глобалізація, страховий ринок, фінансова система, транснаціональні страхові товариства;

Ключевые слова: глобализация, страховой рынок, финансовая система, транснациональные страховые общества;

Keywords: globalization, the insurance market, financial system, transnational insurance societies.

УДК 1:9:51

Клюйков Р.С., инженер-конструктор
ММК «Азовсталь»

Клюйков С.Ф., мастер
производственного обучения
ГВУЗ «ПГТУ», г. Мариуполь

ФОРМАЦИИ ГЛОБАЛЬНОЙ ЭКОНОМИЧЕСКОЙ СИСТЕМЫ

Клюйков Р.С., Клюйков С.Ф. Формациі глобальної економічної системи. Аналіз напрямку та причин прогресу світової історії та економіки. Удосконалення та розвиток марксистської зміни формацій кореляцією базових математичних операцій.

Клюйков Р.С., Клюйков С.Ф. Формации глобальной экономической системы. Анализ направленности и причин прогресса мировой истории и экономики. Совершенствование и развитие марксистской смены формаций корреляцией базовых математических операций.

R.Kljukov, S.Kljukov. Formation of global economic system. The analysis of an orientation and the causes of progress of world history and economy. Enhancement and development of Marxist change of formations by correlation of basic mathematical operations.